

УДК 94(477) «20»

DOI: 10.17721/2413-7065.1(90).2024.303891

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ТА МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Ольга ШАКУРОВА*orcid.org/0000-0001-9842-2997*

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу української етнології НДІУ

Анотація. У статті проаналізовано термінологічний та методологічний інструментарій українознавства. Стисло охарактеризовано осмислення історіографії заявленої проблематики. Виявлено, що на сучасному етапі боротьби України за свою незалежність під час повномасштабної війни, що продовжує тривати на території Української держави, виняткового значення набуває українознавство. З'ясовано, що українознавство як цілісна система наукових інтегративних знань про Україну та світове українство має стати міцним ідеологічним підґрунтям для боротьби із росією та рашизмом. Показано, що важливого значення набуває вивчення методологічного інструментарію українознавства та опрацювання сучасних методів власне українознавчого дослідження. Наголошено, що питання теорії та методології належать до тих вагомих проблем, що вимагають з боку науковців постійної уваги та наукового осмислення відповідно до потреб наукової практики й рівня свідомості громадян. Доведено, що для гармонійного розвитку українського етносу й Української держави найважливішим та найвідповідальнішим завданням є розвиток українознавства не тільки як науки, патріотичного та україноцентричного світогляду, а й навчальної дисципліни, збільшення його ролі у суспільних, державотворчих та освітніх процесах. Виявлено, що актуальність дослідження методологічних інструментів для комплексного та всебічного українознавчого пошуку зумовлюється недооцінкою серед частини сучасних дослідників значення методології для наукового пізнання. Наголошено, що дослідження методологічного та термінологічного інструментарію українознавства допоможе дослідникам-початківцям досягнути саму суть наукового дослідження. Зазначено, що вивчення основної українознавчої термінології є необхідним етапом у процесі вивчення українознавства як світоглядної науки й навчальної дисципліни та допоможе у майбутньому здійснити системне та цілісне українознавче дослідження.

Ключові слова: Україна; українознавство; термінологічний інструментарій; методологічний інструментарій.

TERMINOLOGICAL AND METHODOLOGICAL TOOLS OF UKRAINIAN STUDIES

Olha SHAKUROVA

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow of the Ukrainian Ethnology Department of RIUS

Annotation. The article analyses the terminological and methodological tools of Ukrainian studies. The understanding of the historiography of the stated problem is briefly characterized. It is revealed that Ukrainian studies acquire exceptional importance at the current stage of Ukraine's struggle for independence during the full-scale war that continues on its territory. It is found out that Ukrainian studies as a whole system of scientific integrative knowledge about Ukraine and world Ukrainians should become a strong ideological basis for the fight against Russia and rashism. It is shown that the study of the methodological tools of Ukrainian studies and the development of modern methods of

© Шакурова О.

actual Ukrainian studies are of significant importance. It is emphasised that the issues of theory and methodology belong to those important problems that require constant attention from scientists and scientific understanding, in accordance with the needs of scientific practice and the level of consciousness of citizens. It has been proven that for the harmonious development of the Ukrainian ethnic group and the Ukrainian state, the most important and responsible task is the development of Ukrainian studies, not only as a science, a patriotic, and a Ukrainian-centric worldview, but also as an educational discipline, increasing its role in social, state-building, and educational processes. It is revealed that the significance of the study of methodological tools for complex and comprehensive Ukrainian studies is caused by an underestimation of the importance of methodology for scientific cognition among some modern researchers. It is emphasised that studying the methodological and terminological tools of Ukrainian studies will help beginner researchers understand the essence of scientific research. It is emphasised that the study of the basic terminology of Ukrainian studies is a necessary stage in the process of studying Ukrainian studies as a worldview science and educational discipline and will help in the future to carry out a systematic and integral study of Ukrainian studies.

Key words: Ukraine; Ukrainian studies; terminological tools; methodological tools.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української історії, у складний період боротьби України за свою незалежність та історичну спадщину, українознавство як цілісна система наукових інтегративних знань про Україну та світове українство може стати міцним ідеологічним підґрунтям для боротьби із росією та рашистами. Саме тому виняткового значення набуває вивчення методологічного інструментарію українознавства та опрацювання сучасних методів власне українознавчого дослідження.

Актуальність вивчення методологічних інструментів для комплексного та всебічного українознавчого дослідження зумовлюється недооцінкою серед частини сучасних дослідників значення методології для наукового пізнання, існування думки про те, що вивчення та дослідження методологічних проблем є даниною минулому та суперечить свободі інтелектуальної творчості.

На нашу думку, дослідження методологічного та термінологічного інструментарію українознавства допоможе дослідникам-початківцям досягнути саму

суть наукового дослідження, а також швидко та якісно здійснити системне та цілісне дисертаційне дослідження, саме тому воно і є вкрай актуальним.

Джерела, дослідження і публікації. Розглянувши наукові праці, які започаткували розв'язання зазначеної проблематики і на які ми опиралися при написанні дослідження, зауважимо, що проблема потребує подальшого вивчення. Зокрема, проблему термінологічного та методологічного інструментарію українознавства вивчають у своїх працях такі дослідники: Я. Калакура, П. Кононенко, Т. Кононенко, І. Краснодемська, В. Крисаченко, Л. Токар, Ю. Фігурний, О. Чирков та інші. Окремо відзначимо наукові напрацювання Я. Калакури. Він у своїх книгах та статтях [1; 2; 3; 4; 5] багато уваги приділяв дослідженню та розробці методологічного інструментарію українознавства. Також варто окремо згадати науковий довідник «Науковий інструментарій українознавця» [10], створений командою провідних наукових працівників Науково-дослідного інституту українознавства (на момент його видання – Національного науково-дослідного інституту українознавства

та всесвітньої історії). Цей довідник є унікальним виданням, у якому викладена основна українознавча термінологія, а саме подається визначення важливих понять українознавства у галузі історії та теорії науки, а також терміни у галузі методології та методики українознавчої науки [10, с. 3]. Незважаючи на наявність зазначених публікацій, проблема вивчення теорії та методології українознавства залишається актуальною й потребує подальшого наукового осмислення.

Мета дослідження полягає в актуалізації термінологічних та методологічних засад українознавства. **Завдання** дослідження: охарактеризувати основні концептуальні поняття українознавчої науки та дослідити основні компоненти методологічного інструментарію українознавства.

Ця праця підготовлена в межах виконання прикладної науково-дослідної теми, що фінансується з державного бюджету, «Українознавство у впровадженні національно-патріотичного виховання в освітній та гуманітарний простір України в умовах війни» і реалізується відповідно до напрямку планової роботи відділу української етнології НДІУ.

Виклад основного матеріалу. Як і будь-яка інша наука, українознавство має свій науковий понятійно-категоріальний апарат, що і складає термінологічний інструментарій українознавства. Під термінологічним інструментарієм українознавства розуміють найбільш усталені поняття, терміни, категорії, якими послуговується українознавство як наука та навчальна дисципліна.

Розглянемо найбільш важливі терміни у галузі методології та методики українознавчої науки, а саме: «бібліографія українознавства», «джерела

українознавства», «закономірності українознавства», «історизм», «системність», «об'єкт та предмет українознавства», «концепція українознавства», «методи українознавчих досліджень», «методологія українознавства», «принципи українознавства».

Бібліографія українознавства – це науково-практична діяльність, яка пов'язана з підготовкою та поширенням інформації про друковані та писані твори вчених-українознавців і передбачає їх виявлення, упорядкування, систематизацію, складання покажчиків, списків, оглядів, перелік книжок з будь-якого українознавчого питання. Досвід переконує, що наукове дослідження завжди починається з вивчення доробку попередників, історіографії наукової думки. У них наука черпає свою достовірність, аргументованість, переконливість, доцільність [11, с. 117].

Джерела українознавства – це «пам'ятки матеріальної та духовної культури, що є носіями сукупних, інтегрованих знань або галузевих відомостей і знань про Україну й українство, служать основою наукового пізнання витоків та основних етапів розвитку українського етносу, його мови, культури, духовного, державного і соціально-економічного життя, самозбереження в умовах природних та політичних катаклізмів» [1, с. 130]

Українознавство як система знань, що ґрунтується на принципі інтеграції, дозволяє з будь-якого джерела отримати оптимальну інформацію, значно багатшу, ніж під час дослідження за галузевим принципом. Джерела українознавства висвітлюють усі віхи існування людини на українських землях від найдавніших часів до наших днів, етногенез

українського народу, зародження, розвиток його суспільства, національної держави, культури, духовності тощо.

На думку Л. Токаря, «закономірності українознавства – об'єктивно існуючий істотний, стійкий зв'язок явищ природи і людського буття» [12, с. 89]. Розуміння закономірності розвитку науки загалом і українознавства зокрема особливо загострилося в останній третині ХХ ст., коли водночас із посиленням диференціації наукових досліджень життя все більше вимагало інтеграції та синтезу набутих знань. І важливим завданням, яке було визначено цим процесом, є розуміння сутності та методології міждисциплінарних досліджень, виявлення та визначення закономірностей науки, як універсальних, так і специфічних. В українознавстві цей процес, уже як чітко сформована тенденція, постає наприкінці 80-х років ХХ ст., коли перед самим життям постає завдання його формування як інтегративної системи наукового знання, як синтетичної науки.

І. Краснодемська розглядає системність як «1) термін (поняття), що розкриває визначальну (основоположну) властивість світу, в якому живуть люди, і переконує, що навколишній світ (матеріальний і духовний) являє собою не ізольовані одне від одного явища і процеси, а сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих складових на всіх етапах і рівнях їх розвитку як системних, цілісних утворень, 2) основоположний принцип наукового пізнання і соціальної практики, сутність якого виявляється у застосуванні системного (комплексного) підходу в дослідженні складних об'єктів (систем) і орієнтує дослідження на розкриття їх цілісності та виявлення всіх типів зв'язків у ньому, зведення їх у єдину

систему знань» [9, с. 310]. Також дослідниця наголошує, що «основними ознаками системи є: а) наявність елементів, які її складають; б) наявність підсистем як результат взаємодії елементів; в) наявність компонентів як результат взаємодії підсистем; г) наявність зв'язків між підсистемами та компонентами; г) наявність певного рівня цілісності, ознакою якої є те, що система завдяки взаємодії компонентів одержує інтегрований результат; д) зв'язок з іншими системами зовнішнього середовища» [9, с. 310].

Саме тому українознавство як науку та наукову діяльність слід розглядати як певну систему із взаємопов'язаними елементами, підсистемами, компонентами, визначеними функціями, цілями та структурою. Застосування принципів цілісності, первинності цілого над його складовими, ієрархічності, структурованості, самоорганізації та взаємодії із зовнішнім середовищем сприяє забезпеченню системної спрямованості наукового дослідження та практичного пізнання об'єкта.

У процесі системного дослідження об'єкт розглядається як певна сукупність елементів, взаємозв'язок яких визначає якісно нові цілісні властивості цієї сукупності, які, однак, не можна звести до їх механічного поєднання. Основна увага при цьому зосереджується на виявленні різноманітних зв'язків і відносин, що мають місце як всередині досліджуваного об'єкта, так і в його взаємодії із зовнішнім середовищем. Властивості об'єкта як цілісної системи визначаються не тільки і не стільки сукупністю властивостей його окремих елементів або підсистем, скільки специфікою його структури, особливими інтегративними і системоутворюючими зв'язками досліджуваного об'єкта.

Ідея цілісності, системності є фундаментальним і універсальним правилом розвитку науки як системного знання і має першочергове наукове значення, оскільки вона дає ключ, за допомогою якого можна пізнати повноту і багатство дійсності.

Оскільки українознавство є системою інтегративних наукових знань про Україну та світове українство як цілісність та геополітичну реальність, що розвивається у часовій і просторовій єдності, то принцип системності є пріоритетним для нього.

Об'єктом українознавства є Україна, український етнос, українська нація та український народ як цілісність та геополітична реальність [14, с. 259]. На думку Л. Токаря, предметом українознавства «можна визначити ... цілісне пізнання (самопізнання) процесу творення і самотворення української людини, нації, народу, їхньої етнічної території (України) у всьому часопросторовому вимірі, дослідження феномена українства, закономірностей, досвіду й уроків його розвитку та прояву в усіх сферах людського буття як цілого, здійснення історичного покликання» [14, с. 259].

Концепцію українознавства П. Кононенко розглядає як «певний підхід, розуміння, трактування явищ, процесів, програм; основоположна точка зору, провідна ідея пізнання і висвітлення, основний задум, конструктивний принцип діяльності й творчості, висвітлення їх наслідків» [6, с. 197].

Враховуючи нові умови розвитку України та світового українства, а також уроки еволюції українознавства, з ініціативи Інституту українознавства було розроблено та впроваджено концепцію та програму відродження та розвитку

українознавства як цілісної наукової системи знань про Україну та світове українство, враховуючи усі шляхи еволюції, які за цей час пройшло українознавство як наука. З урахуванням локального, національного, людського, соціального та етнологічного розвитку вироблено новий концептуальний підхід до розуміння сучасних проблем українознавства. Феномен України й світового українства «може бути досліджений і відповідно виражений тільки через єдність взаємозалежних концентрів знань: Україна – історія, теорія, методологія; Україна – етнос – природа – нація і держава – культура; Україна й українство у міжнародних відносинах; Україна – доля, ментальність, історична місія» [6, с. 200].

Методологія українознавства – це вчення про методи наукового пізнання, принципи його побудови, способи і форми організації [13, с. 225]. Питання теорії і методології в науці належать до тих, що вимагають постійної уваги, пошуку нових шляхів і способів вирішення проблем, створення наукового інструментарію відповідно до потреб практики і рівня свідомості людей. Стосовно українознавства потрібно зауважити, що його становлення та розвиток як синтетичної науки, як цілісної системи інтегративного наукового знання, засобу самопізнання, самоідентифікації та самотворення народу має об'єктивний характер, який визначається законами природи, потребами життя народу, єдністю процесу пізнання світу і самопізнання людини (грумади).

На думку Я. Калакури, «методологічний інструментарій українознавця можна розглядати як взаємопов'язаний, органічно цілісний комплекс трьох основних компонентів: а) принципи (правила)

дослідження; б) методи (прийоми, способи пізнання); в) допоміжні або спеціальні засоби дослідження і оргтехніка, інформаційні технології, обчислювальна техніка тощо» [4, с. 76].

Найголовнішими, корінними серед зазначених компонентів є методологічні принципи. Як зазначає Я. Калакура, «під принципами дослідження розуміють емпірично вироблені, науково осмислені і практично усталені найважливіші правила пізнання, дотримання яких закладає гарантії глибокого вивчення і правдивого висвітлення тієї чи іншої проблеми, явища, події тощо» [5, с. 22].

Важливими правилами українознавчого дослідження є принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності (спадкоємності), світоглядності.

Розглянемо принцип історизму в українознавстві. Він є домінуючим в українознавчому дослідженні та пронизує усі розділи інтегративної українознавчої науки. Я. Калакура наголошує, що «дотримуватись принципу історизму – значить постійно і неухильно встановлювати, як, коли і за яких обставин виникло кожне явище, які причини і обставини його зумовили, які етапи в своєму розвитку воно пройшло і чим стало» [3, с. 2]. Проводячи дослідження, необхідно враховувати конкретні історичні умови, у яких відбувалася та чи інша подія, жив і творив досліджуваний учений, в яких історичних умовах видавалися його праці та народжувались наукові концепції. Не менш важливим у дослідженні будь-якого історичного процесу чи явища є їх розгляд у зв'язку з тодішніми політичними, економічними, релігійними та іншими процесами.

Для українознавства як для комп-

лексної та інтегративної дисципліни принцип системності є одним із найважливіших. В українознавстві «універсальна цілісність «України» й «українства» розкривається й осягається шляхом взаємопов'язаного еволюційно-синхронного розгляду концентрів: Україна – етнос; Україна – природа, екологія; Україна – мова; Україна – нація, держава; Україна – культура (матеріальна, гуманітарно-духовна: релігія, філософія, мистецтво, освіта, наука, право, валеологія, військо); Україна в міжнародних відносинах; Україна – ментальність, доля; Україна – історична місія» [7, с. 19]. Кожен із цих концентрів є своєрідною підсистемою й усі вони разом формують цілісну систему наукових знань про Україну та українство.

Також обов'язковим принципом українознавчого дослідження є принцип об'єктивності. Цей принцип спонукає дослідника ретельно перевіряти достовірність отриманих знань, вивчати та зіставляти різні точки зору на подію чи явище, що розглядаються, перевіряти ступінь повноти наявної інформації. Також цей принцип закликає уникати упередженого ставлення до позиції тих учених, чий погляд не вписується у загальноприйняту сучасну наукову парадигму.

Вагоме значення для українознавчого дослідження має принцип всебічності. Він тісно пов'язаний з принципами системності та об'єктивності. Під час українознавчого пізнання будь-якого предмета або явища необхідно підходити до його вивчення комплексно і всебічно, досліджувати його з усіх боків, а саме: соціального, політичного, духовного, етнічного, філософського, економічного, правового, політичного тощо.

Важливим принципом українознав-

чого дослідження є принцип наступності. Кожен, хто розпочинає українознавче дослідження, приступаючи до опрацювання вибраної ним теми, має насамперед встановити стан її опрацювання, виявити, хто і коли започаткував її вивчення, хто продовжував її дослідження, а також окреслити внесок попередника у вивчення проблеми. Такий підхід дає можливість простежити наступність і спадкоємність у розвитку знань та визначити своє місце у процесі розпочатого дослідження. На думку Я. Калакури, «кожен новий етап розвитку українознавства повинен твердо спиратися на досягнення попередніх етапів, виступаючи як логічне продовження, поглиблення вивчення як окремих проблем, так і науки в цілому. Наступність виступає як одна з закономірностей розвитку українознавства, яка дає змогу виявити його провідні тенденції, співвідношення старих і нових знань, можливість їх примноження. У такий спосіб реалізується прогностична функція українознавства, спрямована на проведення подальших досліджень, окреслення тем, проблем, питань, які потребують вивчення» [5, с. 26].

Важливим для українознавчих досліджень є також принцип світоглядності науки, який означає, що українознавство має міцну та глибинну систему світоглядних цінностей, які ґрунтуються на духовних надбаннях українського народу, його звичаєво-обрядовій системі та християнській моралі. «Такого потужного і всебічного впливу на формування світогляду народу, особливо молоді, як українознавство, не має жодна інша наука, оскільки вона закладає з дитинства наукові засади моралі, норми поведінки, прищеплює любов до України, почуття національної і державницької

самосвідомості, патріотизму, жертвовності, нескореності», – наголошує Я. Калакура [4, с. 78].

Другим компонентом методологічного інструментарію українознавства є комплекс основних дослідницьких методів, якими послуговуються українознавці, здійснюючи своє дослідження, а саме: аналізу і синтезу, проблемного підходу, логічний, історико-хронологічний, історико-ситуаційний, порівняльний, ретроспективний, біографічний, а також методи соціологічних досліджень, типологізації, класифікації, періодизації тощо.

Досліджуючи будь-який процес, подію чи явище, вчений-українознавець послуговується методом наукового аналізу. Аналіз – це метод наукового пізнання, що здійснюється шляхом своєрідного розчленування об'єкта дослідження на відповідні елементи й спрямований на поглиблене вивчення кожного елемента, встановлення взаємозв'язків цих елементів та визначення за допомогою цього їх внутрішньої сутності. Саме розкладання цілого на складові частини дає змогу розкрити будову об'єкта, що досліджується, а також звести складне до простого та відділити істотне від неістотного. Метою аналізу є пізнання частин як складових елементів більшого цілого. Але потрібно пам'ятати, що аналіз – це тільки перший та початковий етап процесу наукового пізнання. Як наголошує І. Краснодемська, «для осягнення об'єкта як єдиного цілого не можна обмежуватися вивченням лише його складових частин. У процесі пізнання потрібно розкрити об'єктивно існуючі зв'язки між ними, осмислити їх взаємодію у творенні системи. Здійснити цей другий етап у процесі пізнання – перейти з вивчення окремих складових частин об'єкта до вивчення

його як єдиного цілого – можливо тільки у тому разі, якщо метод аналізу доповнюється синтезом» [8, с. 107]. Аналіз продовжується синтезом. Синтез – це метод наукового пізнання, що здійснюється шляхом об'єднання у єдине ціле отриманих під час попереднього аналізу роз'єднаних складових частин. Методи аналізу та синтезу завжди використовуються разом. Без аналізу не може бути синтезу.

Широковживаним в українознавстві є проблемний метод дослідження. Зрозуміло, що будь-яке українознавче дослідження вирішує відповідну проблему або завдання. Найбільш поширеною проблемою в українознавчому дослідженні є суперечливі, а часом і протилежні підходи до трактування та оцінки процесів, подій та явищ. Успішне розв'язання наукової проблеми можливе лише шляхом правильної постановки та проблемного підходу до її вирішення. Тобто – вирішуючи одну центральну проблему, дослідник ніби абстрагується від інших завдань і зосереджується на вирішенні основної заявленої проблеми.

В інструментарії вченого-українознавця важливу роль відіграє логічний метод пізнання, який ґрунтується на законах логіки і включає прийоми доведення чи спростування певних висновків, доведення їх істинності чи хибності. Філософія розглядає логіко-історичне як співвідношення між розвитком теоретичного мислення про предмет і реальним процесом його розвитку, тобто історією предмета. Логічне виступає як спосіб пізнання історичного. Логічний метод відкриває дослідникам-українознавцям можливість не обмежуватися описом подій, фактів, явищ і процесів, а дійти до їх теоретичного осмислення, до

широких наукових узагальнень.

Враховуючи велику різноманітність та кількість історичних знань в українознавчих дослідженнях та історизм розвитку українознавства, основне місце серед методів дослідження посідають історико-хронологічний та історико-ситуаційний. Саме ці методи допомагають з'ясувати причини того чи іншого явища, виявити основні етапи його розвитку, прослідкувати вплив конкретної ситуації на характер подій і явищ. Історичні методи дають можливість сприймати факти в часі та просторі, порівнювати місцеві явища із загальноісторичними процесами.

Важливим для українознавчого дослідження є порівняльний (компаративний) метод пізнання, який передбачає зіставлення або порівняння однотипних об'єктів, процесів, явищ у часі та просторі. Він відкриває значні можливості для наукового пізнання та разом з методом аналізу та синтезу створює цілісність пізнання.

Ретроспективний метод дає можливість проаналізувати сформовані у минулому тенденції та застосувати їх для вирішення сучасних українознавчих проблем.

Українознавча наука – це передусім наука про людей і твориться ними. Тому серед її методів дослідження важливу роль відіграє біографічний метод. Це дає можливість персоніфікувати всі події та явища українського суспільства, простежити долі людей, зміни в їхньому житті та внесок провідних учених-українознавців у розвиток знань про Україну. Біографічний метод допомагає уникнути механічного опису життя конкретної людини, зосередившись на з'ясуванні структури всього її життєвого шляху, виявленні найхарактерніших рис усього покоління

певної епохи. Цей метод передбачає важливу дослідницьку роботу з джерелами особистісного походження: автобіографіями, щоденниками, листуванням, спогадами, а також відкриває реальну можливість реконструювати внутрішній життєвий світ не тільки окремої людини, а й відповідних соціальних груп, виявити тип особистості, її зв'язки в соціокультурному середовищі.

Нарешті, третьою складовою методологічного інструментарію українознавця є допоміжні або спеціальні засоби наукового знання. В першу чергу йдеться про новітні інформаційні технології, персональні комп'ютери та оргтехніку, які допомагають максимально інтенсифікувати науково-дослідницьку роботу та підвищити її ефективність. Сучасні інформаційні технології дають можливість застосовувати математичні моделі для аналізу соціальних процесів, використовувати статистичні та метричні методи дослідження.

Особливо важлива роль інформаційних технологій у роботі з джерелами українознавства. Наукові бібліотеки, центральні державні архіви та музеї створюють електронну систему науково-довідкової інформації про фонди документів, що є в бібліотеках, архівах і музеях, залучення яких сприятиме підвищенню цінності джерельної бази українознавчого дослідження. Насамкінець слід зазначити, що українські вчені отримують величезну кількість наукової інформації та джерел за допомогою системи Інтернет. Це створює сприятливі умови для міжнародного співробітництва українознавців, обміну інформацією та досвідом роботи, для електронних версій українознавчих досліджень.

Звісно, сучасні інформаційні техно-

логії, персональні комп'ютери та інше обладнання запрацюють на повну силу для українознавства лише тоді, коли дослідники цілковито опанують ці інновації та поставлять їх на службу науці.

Висновки. Проаналізувавши термінологічні та методологічні засади українознавства як інтегративної науки про Україну та українство у світовому часопросторі, можемо зробити такі висновки: по-перше, українознавство як цілісна система наукових інтегративних знань про Україну та світове українство має стати міцним ідеологічним підґрунтям для боротьби із росією та рашизмом; по-друге, оволодіння методологічним та термінологічним інструментарієм, його системне застосування є вирішальним фактором розвитку українознавства, підвищення його науково-теоретичного рівня та суспільного значення; по-третє, для гармонійного поступу українського етносу й Української держави найважливішим і найвідповідальнішим завданням є розвиток українознавства як науки і навчальної дисципліни, розширення наукового фундаменту українознавства, зокрема його методологічного інструментарію та понятійно-категоріального апарату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калакура Я. Джерела українознавства. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 130–133.
2. Калакура Я. Історизм. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 195–197.
3. Калакура Я. Історичні засади українознавства як науки і навчальної дисципліни. *Українознавство*. 2001. Ч. 1. С. 20–25.
4. Калакура Я. Методологічний інструментарій українознавця. *Українознавство*. 2003. Ч. 1 (6). С. 76–78.

5. Калакура Я. С. Історичні засади українознавства. Київ, 2007. 381 с.

6. Кононенко П. Концепція українознавства. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 197–201.

7. Кононенко П. П. Українознавство: підручник для вищих навчальних закладів. Київ: Міленіум, 2006. 870 с.

8. Краснодемська І. Аналіз і синтез. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 107–112.

9. Краснодемська І. Системність. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 310–312.

10. Науковий інструментарій українознавця. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. 376 с.

11. Токар Л. Бібліографія українознавства. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 117–125.

12. Токар Л. Закономірності українознавства. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 189–191.

13. Токар Л. Методологія українознавства. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 225–233.

14. Токар Л. Об'єкт і предмет українознавства. *Науковий інструментарій українознавця*. Довідник / кер. авт. кол., наук. ред. Л. Токар. Київ: ННДІУВІ, 2012. С. 259–264.

REFERENCES

1. KALAKURA, Ya. (2012). Sources of Ukrainian Studies. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 130-133. [in Ukr.]

2. KALAKURA, Ya. (2012). Historicism. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 195-197. [in Ukr.]

3. KALAKURA, Ya. (2001). Historical Foundations of Ukrainian Studies as a Science and Educational Discipline. *Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies)*. Part 1, pp. 20-25. [in Ukr.]

4. KALAKURA, Ya. (2003) Methodological Tools of a Ukrainian Scholar. *Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies)*. Part 1 (6), pp. 76-78. [in Ukr.]

5. KALAKURA, Ya. (2007). *Historical Foundations of Ukrainian Studies*. Kyiv, 381 p. [in Ukr.]

6. KONONENKO, P. (2012). The Concept of Ukrainian Studies. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 197–201. [in Ukr.]

7. KONONENKO, P. (2006). *Ukrainian Studies: A Textbook for Higher Educational Institutions*. Kyiv: Millennium, 870 p. [in Ukr.]

8. KRASNODEMSKA, I. (2012). Analysis and Synthesis. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 107-112. [in Ukr.]

9. KRASNODEMSKA, I. (2012). Systematicity. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 310–312. [in Ukr.]

10. TOKAR, L., ed. (2012). *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, 376 p. [in Ukr.]

11. TOKAR, L. (2012). Bibliography of Ukrainian Studies. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 117-125. [in Ukr.]

12. TOKAR, L. (2012). Regularities of Ukrainian Studies. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 189–191. [in Ukr.]

13. TOKAR, L. (2012). Methodology of Ukrainian Studies. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 225–233. [in Ukr.]

14. TOKAR, L. (2012). Object and Subject of Ukrainian Studies. *Scientific Tools of a Ukrainian Scholar: A Reference Book*. Kyiv: NRIUSWH, pp. 259–264. [in Ukr.]